

Argumentatie-analyse met behulp van conversationele beginselen

Enik van der Spek

1. Inleiding

In elk conversationeel genre is een reeks beginselen² van kracht die voor de spreker het karakter heeft van een lijst instructies; de luisteraar kan deze beginselen benutten bij het achterhalen van de bedoelingen van de spreker. In het geval van een argumentatieve discussie kan een luisteraar het *samenwerkingsbeginsel* (verder SB) en de daarvan afgeleide stelregels gebruiken om impliciet gebleven elementen van een argumentatie te expliciteren. Bovendien kan hij met behulp van het SB en de *stelregel van kwantiteit* aangeven welke *funktie* het weglaten van deze elementen heeft. Tenslotte kunnen het SB en de stelregels ook gebruikt worden als hulpmiddel bij het *beoordelen* van argumentatie.

In deze bijdrage wordt een globale strategie gepresenteerd die de luisteraar zou kunnen hanteren bij het analyseren en beoordelen van argumentatie. Hiertoe wordt eerst duidelijk gemaakt dat stelregels vanuit het perspectief van de luisteraar geformuleerd kunnen worden en wat hiervan het voordeel is. Vervolgens wordt nagegaan of het SB en de stelregels van kracht zijn in argumentatieve discussies. Daarna wordt aannemelijk gemaakt dat de stelregels niet in elke tekstsoort dezelfde vorm hebben; dit wordt uitgewerkt aan de hand van de stelregel van kwantiteit, die voor argumentatieve discussies specifiek ingevuld kan worden. Tot slot wordt de funktie van deze invulling duidelijk gemaakt met behulp van een tweetal voorbeelden.

2. Conversationele stelregels voor de luisteraar

Door verschillende auteurs³ wordt duidelijk gemaakt dat de stelregels die een spreker in acht neemt tijdens coöperatieve conversaties ook geformuleerd kunnen worden vanuit het perspectief van de luisteraar. Dit kan geïllustreerd worden met behulp van de (tweedelige) stelregel van kwantiteit, die door Grice (1981: 240) vanuit het perspectief van de spreker (c.q. schrijver) wordt geformuleerd:

- geef zoveel informatie als nodig is voor het doel van het gesprek;
 - geef niet meer informatie dan nodig is.
- Vanuit het perspectief van de luisteraar zou deze (tweedelige) stelregel als volgt omschreven kunnen worden:

- ga ervan uit dat de spreker precies zoveel informatie geeft als hij nodig acht (en niet meer).

Uit deze beide versies kan afgeleid worden dat de stelregels niet dezelfde funktie hebben voor spreker en luisteraar. De stelregel is een *richtlijn* voor de spreker en deze richtlijn correspondeert met een *verwachting* bij de luisteraar, namelijk de verwachting dat de spreker zich aan de betreffende richtlijn zal houden. Wanneer een spreker een bepaalde stelregel overtreedt moet de luisteraar deze overtreding achterhalen met behulp van het materiaal dat hem aangeboden wordt. Hij moet proberen de reden van de schending te achterhalen en als daar aanleiding toe is moet hij zijn verwachting opschorten.

Het belang van een formulering vanuit het perspectief van de luisteraar is dat deze de stelregels in een *heuristische strategie* kan gebruiken om de bedoelingen van de spreker te achterhalen. Aan de hand van het aangeboden materiaal en met behulp van de stelregels kan de luisteraar een hypothese opstellen omtrent de bedoelingen van de spreker; deze hypothese moet hij in het vervolg van het gesprek (i.c. de discussie) proberen te toetsen.

3. Redelijkheid en samenwerking

In discussies waarin een spreker en een luisteraar een gemeenschappelijk doel nastreven is het SB van kracht. Het SB is in de eerste plaats een *empirisch* begrip: sprekers handelen over het algemeen op de wijze die door dit beginsel wordt aangegeven (Grice 1981: 243). Het is echter de vraag of we van dit empirische gegeven *normatieve* richtlijnen mogen afleiden; het gevaar bestaat dat we in zo'n geval een naturalistische drogreden begaan. Hiervan zou sprake kunnen zijn wanneer we uit het feit dat taalgebruikers zich doorgaans aan het SB houden, zouden afleiden dat taalgebruikers zich aan dit beginsel *moeten* houden. De vraag die in dit verband beantwoord moet worden is in hoeverre het *redelijk* geacht mag worden om je aan het SB te houden. Grice zelf suggereert voorzichtig dat deze vraag bevestigend beantwoord moet worden.⁴ Verdere ondersteuning kan gevonden worden bij Van Eemeren & Grootendorst (1982: 316), die deze kwestie vanuit een ander perspectief benaderen. Zij stellen dat het SB in redelijke discussies van kracht is en geven de volgende argumenten voor deze stelling:

- de taalgebruikers streven (in een redelijke discussie) een gemeenschappelijk doel na;
 - de zetten (in een redelijke discussie) zijn wederzijds van elkaar afhankelijk;
 - de discussie is onderworpen aan een gezamenlijk overeengekomen reglementering.
- Wanneer het redelijk is om te verwachten dat taalgebruikers zich aan het SB houden, is het zinvol om dit beginsel (en de stelregels) te gebruiken bij het beoordelen van argumentatie. Hoe een dergelijke beoordeling er uit zou kunnen zien zal in de komende bladzijden aangegeven worden.

4. Een uitwerking van de stelregel van kwantiteit

Conversationale beginselen en de daarvan afgeleide stelregels zijn niet in elke tekstsoort op de dezelfde manier toepasbaar.⁵ Met name voor de stelregels geldt dat zowel de onderlinge hiërarchie als ook de *formulering* en eventuele *uitwerking* afhankelijk zijn van de tekstsoort waarvan sprake is. In sociale conversatie is het bijvoorbeeld aanvaardbaar om de waarheid te verzwijgen – of zelfs om onware uitspraken te doen – wanneer het onbeleefd of kwetsend zou zijn om de waarheid te spreken. In een dergelijke situatie staat de stelregel van *tact* hiërarchisch hoger dan de stelregel van *kwantiteit*. In argumentatieve discussies lijkt die verhouding anders te liggen. Het gaat bij argumentatie immers om de aanvaardbaarheid van een meningsuiting die ter discussie staat. Elk goed argument dat bijdraagt tot de aanvaarding van deze meningsuiting is in dit verband welkom en het doet er minder toe of het betreffende argument pijnlijk of kwetsend voor één van beide partijen is. Het lijkt daarom aannemelijk dat in een redelijke discussie de stelregel van kwantiteit hiërarchisch hoger staat dan de stelregel van tact.

Het onderscheid tussen de verschillende tekstsoorten komt bovendien tot uiting in de uitwerkingen die aan de verschillende stelregels gegeven kunnen worden. In het geval van argumentatie kan het *geldigheidsbeginsel*⁶ bijvoorbeeld beschouwd worden als een uitwerking van de stelregel van relatie, een specifieke uitwerking die alleen van toepassing is op argumentatieve discussies. Dit soort uitwerkingen kunnen gebruikt worden als een instrument bij het analyseren en beoordelen van argumentatie. Ik zal dit proberen toe te lichten aan de hand van een uitwerking van de stelregel van *kwantiteit*.

De stelregel van kwantiteit is mede verantwoordelijk voor de *efficiëntie* van een discussie. Deze stelregel zorgt er bijvoorbeeld voor dat we geen stellingen bearargumenteren die door de gesprekspartner al lang aanvaard zijn en dat we niet bij elk meningsverschil teruggaan tot de wortels van onze kennis. Met behulp van de stelregel van kwantiteit kunnen we bovendien verklaren waarom sprekers onvolledige redeneringen in hun argumentaties naar voren brengen. Het zou immers de voortgang van een discussie belemmeren als elk argument, hoe triviaal en vanzelfsprekend ook, uitgespeld zou worden.

Met behulp van de stelregel van kwantiteit is het niet alleen mogelijk om te verklaren dat er argumenten verzwegen worden, maar ook welke argumenten verzwegen kunnen worden. Met behulp van deze stelregel kan immers aannemelijk gemaakt worden dat het praktisch en redelijk is om een onenigheid in een discussie zo snel mogelijk terug te voeren tot de oorzaak, de bron van de onenigheid. Wanneer we er verder van uitgaan dat we deze oorzaak eerder moeten zoeken bij twijfelachtige of betwistbare uitspraken dan bij vanzelfsprekende uitspraken waarmee de luisteraar hoogstwaarschijnlijk zal instemmen, zou de volgende uitwerking van de stelregel van kwantiteit geformuleerd kunnen worden:

Ga ervan uit dat de spreker alleen die argumenten noemt die hij relevant acht, en dat hij argumenten waarvan hij aanneemt dat de luisteraar ze aanvaardt veelal zal verzwijgen.

Deze uitwerking van de stelregel van kwantiteit kan door een luisteraar gebruikt worden bij het analyseren van argumentatie. Dezelfde uitwerking kan ook gehanteerd worden bij het *beoordelen* van argumentatie, maar dan moet hij anders geformuleerd worden:

Ga ervan uit dat de spreker van de argumenten die hij verzwijgt, aanneemt dat ze door de luisteraar aanvaard worden.

Wanneer een luisteraar merkt dat deze stelregel geschonden wordt, is er op zijn minst sprake van een poging tot misleiding: de spreker verzwijgt op zo'n moment een zwakke schakel in zijn argumentatie, in de hoop dat de luisteraar deze over het hoofd zal zien. Wanneer het verzwegen argument bovendien onwaar of onaanvaardbaar is, is er sprake van een *drogreden*.

5. Achtergrondkennis

De cruciale vraag bij de bovengenoemde uitwerkingen is *welke* argumenten een spreker mag verzwijgen, dat wil zeggen van welke uitspraken hij mag aannemen dat ze door de luisteraar aanvaard worden. Er worden in de literatuur uiteenlopende redenen genoemd waarom een spreker een argument kan weglaten.⁷ De belangrijkste hiervan zijn de volgende:

- Een argument kan verzwegen worden als het tot de concessies van de tegenstander behoort;
- Een argument kan verzwegen worden als het tot de algemene achtergrondkennis behoort (deze achtergrondkennis vormt een diffuse categorie: ook algemeen aanvaarde vooroordelen en uitspraken die wij op grond van ons gezond verstand doen, vallen hieronder);
- Een argument kan verzwegen worden als het behoort tot de specifieke achtergrondkennis van het desbetreffende publiek. Dit publiek kan tot een bepaalde categorie behoren (bijvoorbeeld fietsenmakers) maar het kan ook uit één persoon bestaan.

Ten aanzien van de achtergrondkennis is enige toelichting op zijn plaats. Het is uiteraard niet efficiënt om bij elke onenigheid terug te gaan tot de wortels van onze kennis; men zal doorgaans proberen om op een alledaagser niveau tot overeenstemming te komen. Iemand die geen enkel argument wil aanvaarden en elk standpunt ter discussie stelt is een querulant of een gek. Wanneer iemand argumenteert probeert hij – zij het soms langs een omweg – het betwiste, het nieuwe of het onzekere te verbinden met het bekende, het ware of het aannemelijke. Hij moet hierbij een beroep doen op de achtergrondkennis die hij met zijn publiek deelt, dat wil zeggen de achtergrondken-

nis die in een bepaalde maatschappij en in een bepaalde periode algemeen aanvaard wordt. Deze achtergrondkennis bestaat uit een groot aantal verwachtingen en vooronderstellingen over de werkelijkheid die weliswaar niet onveranderbaar zijn, maar die toch een soort mentaal kader vormen waar gesprekspartners onder normale omstandigheden van uitgaan.

Je zou de achtergrondkennis van een bepaalde periode om onderzoekstechnische redenen kunnen weergeven in de vorm van een lijst uitspraken. Wat je dan krijgt is als het ware een moderne variant op de *loci en topoi* uit de retorica, aangevuld met uitspraken van specifiekere aard. Sommige van die uitspraken zullen waar zijn, andere onwaar, terwijl weer andere alleen een bepaalde graad van aannemelijkheid toegekend kan worden. Een redenering waarvan het verzwegen argument deel uitmaakt van de achtergrondkennis hoeft dan ook niet deugdelijk te zijn. In een redelijke discussie mag je echter wel verwachten (op grond van de stelregel van kwaliteit) dat de spreker argumenten naar voren brengt die hij *zelf* als waar of tenminste als aannemelijk beschouwt.

Wanneer de luisteraar een bepaald argument of verzwegen argument aanvecht, behoort dit *per definitie* niet meer tot de gedeelde achtergrondkennis. Een spreker die alsnog een betwiste uitspraak als argument gebruikt begaat een *drogreden*, en wel de drogreden *begging the question*. Ter verdediging van een betwiste uitspraak kan uiteraard weer een nieuwe argumentatie gegeven worden, waarbij opnieuw een beroep op de algemene achtergrondkennis wordt gedaan. Het is mogelijk dat de aangevochten uitspraak door deze tweede argumentatie afdoende verdedigd wordt, zodat de luisteraar gedwongen is deze uitspraak te aanvaarden; deze kan dan weer zijn functie van argument in de oorspronkelijke argumentatie vervullen.

6. Twee voorbeelden

De hierboven gepresenteerde uitwerkingen van de stelregel van kwantiteit kunnen door een luisteraar gebruikt worden bij het analyseren en beoordelen van argumentatie. Dit wil ik illustreren met behulp van een tweetal fragmenten uit *De naam van de roos* van Umberto Eco. Het verhaal speelt zich af in een klooster in het noorden van Italië, in de veertiende eeuw. In dit klooster is een monnik gestorven, misschien vermoord. Zijn dood wordt onderzocht door William, één van de hoofdfiguren van het verhaal.

In de nu volgende passage (Eco 1983: 98, 99) is William bezig met de ondervraging van Nicola, glasmeester van het klooster. Het gesprek gaat over een mysterieuze bibliotheek die een centrale plaats in het boek inneemt en die voor de monniken verboden terrein is. De glasmeester zegt hier het volgende over:

Nicola: "De geheimen der wetenschap worden goed beschermd door magische krachten. (...) Een monnik die zich 's-nachts in de bibliotheek wilde wagen (...) zag slangen, mensen zonder hoofd en mensen met twee hoofden."

William: "Waarom spreek je over magie en niet over duivelse verschijningen?"

Nicola: "(...) De duivel verleidt een monnik niet met slangen en tweekoppige mensen. Eerder met wellustige visioenen, zoals hij met de woestijnvaders deed. Bovendien, als het zondig is om bepaalde boeken ter hand te nemen, waarom zou de duivel een monnik dan van die zonde weerhouden?"

William: "Dat lijkt mij een goed enthymema."

Blijkbaar zijn laatste uitlating aanvaardt William de argumentatie van de glasmeester. Is dat terecht of heeft hij zich laten overtuigen door een drogreden? In onze – twintigste eeuwse – ogen zijn zowel de verdedigde stelling als de aangevoerde argumenten onhoudbaar. Toch wil ik verdedigen dat hier sprake is van een aanvaardbare en redelijke veertiende eeuwse argumentatie, waarbij beide discussianten op een juiste en efficiënte manier gebruik maken van gemeenschappelijke achtergrondkennis. De manier waarop ze te werk gaan is bovendien in overeenstemming met de eerder geformuleerde uitwerking van de stelregel van kwantiteit.

Uit de geciteerde passage kunnen vier redeneringen⁸ gededuceerd worden:

REDENERING 1

De bibliotheek wordt met behulp van magie beschermd.

– *wani*: Een monnik zag daar slangen, mensen zonder hoofd en mensen met twee hoofden.

– *verzwegen argument*: Mensen zonder hoofd of met twee hoofden kunnen alleen dankzij magie bestaan.⁹

Magie, zo blijkt binnen de context van het boek, is in de veertiende eeuw een veel besproken concept dat verantwoordelijk wordt geacht voor heel wat narigheid. De grens tussen magie en wetenschap is bovendien voor de gemiddelde veertiende-eeuwer maar moeilijk te trekken. Het verzwegen argument is in dit verband dan ook een aannemelijke uitspraak, en de spreker mag ervan uitgaan dat deze uitspraak tot de gemeenschappelijke achtergrondkennis behoort. De uitwerkingen van de stelregel van kwantiteit geven aan dat deze uitspraak verzwegen mag worden.

REDENERING 2

Waarom spreek je over magie (d.i. mensenwerk) en niet over duivelse verschijningen (d.i. werk van de duivel)?

William valt het verzwegen argument van de vorige redenering aan en daarmee tevens de verdedigde stelling. Hij doet dat door een alternatieve verklaring voor te stellen uit het domein van de – veronderstelde – gemeenschappelijke achtergrondkennis: ook de duivel kan mensen zonder hoofd of met twee hoofden laten bestaan. Door Williams aanval behoort het verzwegen argument van de eerste redenering (in deze vorm) *niet meer* tot de gemeenschappelijke achtergrondkennis.

REDENERING 3

De duivel verleidt een monnik niet met slangen en tweekoppige mensen.

- *want*: Als hij een monnik in verzoeking wil brengen doet hij dat met verleidelijke visioenen, zoals hij dat met de woestijnvaders deed. Nicola valt de alternatieve verklaring van William aan. Hij bestrijdt weliswaar niet dat de duivel slangen en mensen met twee hoofden zou kunnen laten bestaan, maar *wel* dat de duivel deze zou gebruiken om een monnik in verzoeking te brengen. De redenering heeft als verzwegen argument: - *verzwegen argument*: Slangen en tweekoppige mensen zijn niet verleidelijk. Zowel argument als verzwegen argument zijn afkomstig uit de gemeenschappelijke achtergrondkennis. Het argument is misschien specifiek voor de middeleeuwen (of voor een publiek van religieus geschoolden), het verzwegen argument zou ook nu nog tot de gemeenschappelijke achtergrondkennis kunnen behoren.

REDENERING 4

- Als het zondig is om bepaalde boeken ter hand te nemen (d.i. te lezen), waarom zou de duivel een monnik hier dan van weerhouden?
Deze samengestelde argumentatie zou je als volgt kunnen uitschrijven:
- Het is zondig om bepaalde boeken te lezen (*argument* uit de - in dit geval specifieke - achtergrondkennis van de beide gesprekspartners)¹⁰,
 - De duivel probeert de mens tot zonde te brengen (*verzwegen argument* uit de gemeenschappelijke achtergrondkennis van de middeleeuwen); dus: De duivel wil juist dat men deze boeken leest, dat houdt in dat ze toegankelijk zijn;
 - Iets dat je toegankelijk wilt maken ga je niet met afschrikwekkende middelen beschermen (algemene achtergrondkennis);
 - De verschijningen zijn niet het werk van de duivel.
- Ook hier bestrijdt Nicola niet de alternatieve verklaring van William, maar gaat hij in op het *motief* dat de duivel zou kunnen hebben om in dit geval van zijn krachten gebruik te maken. Doordat William tenslotte deze argumentatie aanvaardt, wordt de oorspronkelijke verzwegen vooronderstelling weer onderdeel van de gemeenschappelijke achtergrondkennis, en wel als *concessie* (zij het in enigszins gemodificeerde vorm).
Ook onaanvaardbare argumentaties kunnen met behulp van de stelregel van kwantiteit geanalyseerd worden. Vergelijk het volgende voorbeeld (Eco 1983: 359, 360), waarin een groep monniken discussieert over de vraag of Christus ooit iets bezeten heeft. Eén van de aanwezigen, broeder Girolamo, redeneert als volgt:

“Zou messere de kardinaal del Poggio het geloof in de armoede van Christus als kettens willen beschouwen terwijl op deze stelling de regel berust van een orde als die der franciscanen, van welke men kan zeggen dat er geen rijk is, van Marokko tot aan Indië, waar haar zonen niet heen zijn gegaan om te prediken en hun bloed te offeren?”

Deze argumentatie kan als volgt geanalyseerd worden:

- Het geloof in Christus' armoede (het geloof dat Christus niets bezat) vormt de basis van de franciscaanse orderregel;

- De franciscanen hebben overal gepredikt en zijn daarbij vaak omgekomen;
 - Als mensen bereid zijn te sterven voor een bepaald geloof moet dat geloof wel waar (d.i. in overeenstemming met de leer van de kerk, dus niet ketters) zijn; dus:
 - Het geloof in Christus' armoede is waar/in overeenstemming met de leer van de kerk/niet ketters.
- Het verzwegen argument c. behoort echter niet tot de gemeenschappelijke achtergrondkennis. Ten eerste kan dit argument in het algemeen beschouwd worden als een variant van de *ad misericordiam* drogreden en ten tweede kan de spreker juist met betrekking tot dit publiek (geschoolde religieuzen) en deze periode (een zeer turbulente periode voor de kerk met talrijke concurrerende ordes) beslist niet aannemen dat het verzwegen argument gedeeld wordt. Het is immers een periode waarin voorvechters van tegenstrijdige godsdienstige ideeën regelmatig of anderen vermoorden of zelf tot martelaar worden gemaakt.

Broeder Girolamo maakt zich schuldig aan een drogreden en de reacties zijn zodanig dat het debat geleidelijk ontregeld raakt: het samenwerkingsbeginsel wordt opgeheven en er is niet langer sprake van een redelijke discussie.

Noten

- Ik dank Dr. F.H. van Eemeren, Drs. E.T. Feteris en Drs. A.F. Snoeck Henkemans voor hun kritiek en suggesties.
- Met de verzamelaam *beginsel* worden in deze tekst zowel de algemenere beginselen aangeduid (zoals het samenwerkingsbeginsel en het beleefheidsbeginsel) als ook de daarvan afgeleide stelregels. Hoewel mijn uitwerking alleen betrekking heeft op de stelregel van *kwantiteit* ga ik ervan uit dat ook de overige stelregels en beginselen een rol kunnen spelen bij het analyseren van argumentatie.
- Zie o.a. Leech (1983: 31, 41 e.v.) en Van Rees (1982: 55).
- Grice (1981: 244): “Het valt te verwachten dat iedereen die de doelen die centraal staan in een gesprek (...) ernstig neemt, er belang bij moet hebben om deel te nemen aan gesprekken die slechts voordeel zullen opleveren als aangenomen wordt dat zij globaal in overeenstemming met het SB en de stelregels verlopen.”
- Dit wordt onder andere gesuggereerd door Leech (1983: 84, 132, 138).
- Het geligheidsbeginsel ('presumption of validity') geeft aan dat een luisteraar er in eerste instantie van uitgaat dat de spreker een geldige redenering naar voren heeft willen brengen (Van der Spek 1984: 49).
- Zie voor een opsomming Öhlschläger (1979: 61).
- 'Redenering' wordt in dit gedeelte ruim opgevat. Met name bij voorbeeld 2 kan men zich afvragen of hier wel sprake is van een redenering.
- Het woord *alleen* zou in dit verzwegen argument misschien beter weggelaten kunnen worden. Het is echter gehandhaafd om de redenering haar maximale argumentatieve kracht te geven. Ook William vat, gezien zijn reactie, het verzwegen argument op deze manier op.
- Binnen het klooster lijkt de opvatting te heersen dat sommige boeken beter ongelezen kunnen blijven. William deelt deze opvatting niet, maar sluit zich in deze passage (om strategische redenen) bij de vooronderstelling van Nicola aan. Het argument is overigens uitgesproken, niet verzwegen; Nicola hoeft er dus niet van uit te gaan dat William het met hem eens is.

Literatuur

- Eco, U.
1983 *De naam van de roos*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Van Eemeren, F.H. van en R. Grootendorst
1982 *Regels voor redelijke discussies*. Dordrecht: Foris Publications.
- Grice, H.P.
1981 'Logica en gesprek'. In: F.H. van Eemeren en W.K.B. Koning (red.), *Studies over taalhandelingen*. Meppel: Boom, 235-256.
- Leech, G.N.
1983 *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- Öhlschlager, G.
1979 *Linguistische Überlegungen zu einer Theorie der Argumentation*. Tübingen: Niemeyer.
- Rees, M.A. van
1982 *Illocutionaire strekking: betekenis en regels voor gesprekken*. Dissertatie Rijksuniversiteit Leiden.
- Spek, E.J. van der
1984 'Informele drogredenen en verzwegen argumenten'. *Tijdschrift voor taalbeheersing* 6 (1), 43-55.

De cirkelredenering als zinvolle discussiebijdrage, oftewel: discussie is strijd, maar strijd waartegen?

Rob Winkelmeijer

1. Inleiding

Het is een allesoverheersend kenmerk van menselijke communicatie dat mensen elkaar door middel van die communicatie trachten te beïnvloeden. De gevolgen van de wijze waarop wij dat proberen, kunnen bij uitstek worden waargenomen en bestudeerd in de argumentatieve discussie. Als discussianten zijn we er gewoonlijk in de eerste plaats op uit om anderen te overtuigen van de juistheid van onze eigen meningen. De confrontatie tussen twee of meer discussianten heeft daardoor het karakter van een competitie, waarin het verdedigen van eigen meningen en het aanvallen van afwijkende meningen als vanzelfsprekend en normaal ervaren wordt.

De argumentatieve discussie is dan ook als het ware een *strijd*, die, afhankelijk van de aangewende middelen, al dan niet binnen de grenzen der redelijkheid wordt gevoerd. Het bedoelde en het onbedoelde gebruik van drogredenen ligt voor de hand, indien men zich het doel van discussianten onverstolen voor ogen stelt: *het behalen van de overwinning*. Tenminste twee aspecten aan het normale discussiegedrag staan in een meningsgeschild een deugdelijke oplossing daarvan in de weg. *Partijdigheid* belemmert namelijk de vorming van een correcte voorstelling van standpunten en *gebrek aan objectiviteit* staat een correcte interpretatie van discussiebijdragen in de weg. Deze twee aspecten van discussiegedrag worden in dit artikel¹ eerst afzonderlijk toegelicht en vervolgens geïllustreerd.

De strekking van mijn betoog is als volgt. De interpretatie van een cirkelredenering is uitsluitend gebaseerd op de overtuigingspretentie die aan de spreker wordt toegeschreven. Met het cirkelredenering-verwijt bestrijdt men dan ook slechts pretenties, gaat men niet in op de zaak, en wordt discussie een woordenstrijd. Dit wordt voorkomen indien men door overtuigingspretenties heen kijkt. Dan blijkt de cirkelredenering een zinvolle discussiebijdrage te kunnen zijn. Aldus wordt de verderreikende stelling toegelicht dat een deugdelijke oplossing van een meningsverschil pas bereikt kan worden wanneer de principale oriëntatie van discussianten, waardoor zij drogredenen vooral bij anderen in plaats van bij zichzelf bestrijden, gewijzigd is.

2. Partijdigheid

Bij strijdbare discussianten ontbreekt wel eens de vrijheid te abstraheren van